

ЛЕКЦІЯ 1-3

Тема: Роль та значення системи технічного регулювання в умовах глобалізації економічних процесів

Мета лекції: вивчення ролі, значення, основних завдань технічного регулювання; вивчення розвитку та етапів становлення технічного регулювання у світі; вивчення основних понять та визначень у сфері технічного регулювання; аналіз глобальних викликів, що впливають на сферу технічного регулювання та споживчої політики.

План

1. Роль, значення, завдання технічного регулювання.
2. Передумови розвитку та етапи становлення технічного регулювання у світі.
3. Основні поняття та визначення у сфері технічного регулювання.
4. Загальний огляд ситуації у світі та глобальні виклики людству, що впливають на сферу технічного регулювання та споживчої політики.

Законом України «Про стандарти, технічні регламенти та процедури оцінки відповідності» технічне регулювання визначено, як правове регулювання відносин у сфері встановлення, застосування та виконання обов'язкових вимог до продукції або пов'язаних з нею процесів, систем і послуг, персоналу та органів. Воно також включає перевірку дотримання таких вимог шляхом оцінки відповідності та/ або ринкового нагляду.

Мета, основні завдання і принципи розвитку сфери технічного регулювання та захисту прав споживачів визначені в Концепції

Мета Концепції полягає у створенні протягом декількох років адаптованої до вимог СОТ і ЄС сучасної системи технічного регулювання та

захисту прав споживачів, що сприятиме розвитку економіки, підприємництва, забезпеченню добросовісної конкуренції, захисту життя, здоров'я людини, навколишнього природного середовища, прав споживачів, усуненню технічних бар'єрів у торгівлі.

Для реалізації цієї мети, а також забезпечення захисту прав споживачів необхідно розв'язати такі основні завдання:

- удосконалення законодавчої бази з питань технічного регулювання та захисту прав споживачів відповідно до вимог Угоди про технічні бар'єри в торгівлі Світової організації торгівлі, директив ЄС;

- удосконалення процедури надання вітчизняним та іноземним користувачам інформації з питань стандартизації, метрології, оцінки відповідності;

- забезпечення переходу від системи обов'язкової сертифікації до системи оцінки відповідності згідно з вимогами міжнародних стандартів;

- удосконалення національної еталонної бази, метрологічного забезпечення виробництва товарів, виконання робіт і надання послуг;

- впровадження міжнародних стандартів та стандартів держав - членів ЄС відповідно до потреб національної економіки;

- сприяння впровадженню суб'єктами господарювання сучасних систем управління якістю у виробництві товарів, виконанні робіт і наданні послуг;

- запровадження державного ринкового нагляду за безпекою товарів, робіт і послуг;

- створення ефективного механізму фінансування та матеріально-технічного забезпечення розвитку сфери технічного регулювання та захисту прав споживачів.

Технічне регулювання та захист прав споживачів повинні здійснюватися за такими принципами:

- відкритість і прозорість процесу розроблення та прийняття технічних регламентів і застосування процедур оцінки відповідності;

- застосування інноваційних підходів до розв'язання проблем;
- забезпечення рівності щодо захисту прав вітчизняних та іноземних виробників;
- адаптація національного законодавства до вимог законодавства ЄС, Угоди про технічні бар'єри в торгівлі Світової організації торгівлі, запровадження міжнародних і європейських стандартів.

До основних понять міжнародного технічного регулювання відносять наступні:

Встановлені вимоги - вимоги, встановлені в технічних регламентах, стандартах, кодексах усталеної практики та технічних умовах;

Еквівалентність - достатність різних результатів оцінки відповідності для забезпечення одного і того ж рівня підтвердження відповідності стосовно одних і тих же встановлених вимог;

Коментарі - зауваження і пропозиції до проектів стандартів, технічних регламентів та процедур оцінки відповідності;

Контроль - перевірка проектної документації на продукцію, процесу її виготовлення і монтажу та визначення її відповідності встановленим вимогам;

Міжнародні договори України - будь-які міжнародні договори України, у тому числі двосторонні та багатосторонні, про взаємне визнання, розроблення і застосування стандартів, технічних регламентів та процедур оцінки відповідності, стороною яких є Україна;

Орган з оцінки відповідності - підприємство, установа, організація чи їх підрозділ, які провадять діяльність з оцінки відповідності, включаючи калібрування, випробування, сертифікацію та інспектування;

Орган, що призначає, - орган, визначений або уповноважений Президентом України призначати органи з оцінки відповідності, тимчасово припиняти або відмінити їх призначення чи відмінити тимчасове припинення дії їх призначення;

Організації - підприємства, установи, організації, органи влади чи інші установи, їх підрозділи чи їх об'єднання з правами юридичної особи чи без них, громадські організації чи приватні або засновані на іншій формі власності підприємства, установи, організації, які виконують самостійні функції та мають установчий документ (статут) і свою структуру управління;

Оцінка відповідності - процес, який демонструє, що встановлені вимоги щодо продукції, процесу, послуги, системи, особи чи органу були виконані;

Підтвердження відповідності - видача документа (декларація про відповідність або сертифікат відповідності) на основі рішення, яке приймається після проведення відповідних (необхідних) процедур оцінки відповідності, що довели виконання встановлених вимог;

Послуга - результат економічної діяльності, яка не створює товар, але продається та купується під час торговельних операцій;

Процедура оцінки відповідності - будь-яка процедура, яка прямо чи опосередковано використовується для визначення того, чи виконуються встановлені у відповідних технічних регламентах чи стандартах вимоги. Процедури оцінки відповідності включають процедури відбору зразків, випробування, здійснення контролю, оцінку, перевірку, реєстрацію, акредитацію та затвердження, а також їх поєднання;

Призначення - надання органом, визначеним або уповноваженим Президентом України, органу з оцінки відповідності права виконувати певну діяльність з оцінки відповідності вимогам технічних регламентів;

Ризик - можливість виникнення та вірогідні масштаби наслідків негативного впливу протягом певного періоду часу;

Державний ринковий нагляд - термін вживається у значенні, визначеному Законом України "Про державний ринковий нагляд і контроль нехарчової продукції"

Технічне регулювання - правове регулювання відносин у сфері встановлення, застосування та виконання обов'язкових вимог до продукції

або пов'язаних з нею процесів, систем і послуг, персоналу та органів, а також перевірка їх дотримання шляхом оцінки відповідності та/або ринкового нагляду;

Технічний регламент - закон України або нормативно-правовий акт, прийнятий Кабінетом Міністрів України, у якому визначено характеристики продукції або пов'язані з нею процеси чи способи виробництва, а також вимоги до послуг, включаючи відповідні положення, дотримання яких є обов'язковим. Він може також містити вимоги до термінології, позначок, пакування, маркування чи етикетування, які застосовуються до певної продукції, процесу чи способу виробництва.

Європейська політика за якістю базується на загальних підходах до створення загальноєвропейської економіки і покликана забезпечити умови для розвитку «нової культури якості», спрямованої на споживача з урахуванням інтересів економічних партнерів і звернення на єдиному ринку тільки високоякісних товарів.

Мета політики якості як невід'ємної складової загальної економічної політики ЄС наступна:

- узгодження вимог до якості національних і єдиного ринків для розробки спільних цілей в області якості;
- забезпечення умов для постійного поліпшення якості;
- підвищення якості внаслідок зближення вимог до якості державного і приватного секторів виробництва;
- зміна структури виробництва відповідно до світових тенденцій для посилення впливу на якість відповідних організацій (інститутів якості), для повнішого задоволення споживчих переваг;
- зміцнення позицій європейської економіки і підвищення її конкурентоспроможності за рахунок більшої доступності різних методів управління якістю для підприємств країн ЄС;

- поліпшення використання промислового потенціалу, підтримка інноваційної діяльності і науково-технічного розвитку підприємств. Створюючи свою політику за якістю, ЄС визначив роль органів влади,

- виробничих компаній і споживачів в загальному завданні поліпшення якості.

Органи влади координують дії в самих різних областях, спрямовані на поліпшення якості. Кожна компанія вносить свій практичний вклад і представляє окрему ланку в загальному ланцюзі завдань.

Споживач є цінним джерелом інформації і нових ідей, тому необхідно посилити інформованість споживачів у всіх аспектах якості і підтримувати зворотний зв'язок. А це у свою чергу пов'язано із завданням досягнення більшої соціальної прийнятності діяльності фірм, зокрема, більш високих параметрів економічності виробництв.

Основні принципи європейської політики за якістю:

- кооперація і взаємодоповнення;
- базовий підхід; соціальність;
- структуризація;
- використання нової концепції якості;
- інтернаціоналізація.

Принцип кооперації і взаємодоповнення зводиться до того, що заслуговуючий довіри ефективний правовий і технічний простір, який зможе гарантувати безперервність функціонування внутрішнього ринку, не може бути створений, якщо політика за якістю не враховує заходи, що реалізуються на національному, регіональному і міжнародному рівнях.

Базовий підхід заснований на усвідомленні того, що політика за якістю складає один із стратегічних елементів промислової політики, спрямованої на підвищення конкурентоспроможності в широкому аспекті, а не в окремих сферах.

Принцип соціальності говорить про необхідність стимулювання підходів до політики за якістю, заснованих на використанні ключового - людського - чинника.

У цьому плані вимагаються гнучка інтеграція різних національних культур країн співтовариства, а також поліпшення виробничої атмосфери, що можливо при забезпеченні взаєморозуміння між керівними і виконавчими ланками.

Спільна мета - поліпшення якості життя людей в об'єднаній Європі - повинна сприяти цьому.

Принцип структуризації спрямований на посилення взаємодії усіх елементів в інфраструктурі якості і тісніша і ефективніша їх співпраця з компаніями в цілях пристосування до нових вимог європейської економіки.

Використання нової концепції якості припускає зміну підходу до якості: формування нової філософії в стратегії управління фірмами, заснованою на включенні усього персоналу в процес постійного поліпшення діяльності усіх підрозділів компанії з метою повнішого задоволення запитів споживачів.

Взаємовідносини усередині кожного підрозділу і між ними будуються на принципі «постачальник – клієнт» з усіма впливаючими звідси обов'язками кожного.

Інтернаціоналізація зводиться до рішення двох завдань: розробка принципів взаємного визнання усіх національних законодавчих положень країн-членів для зняття усіх перешкод у вільному пересуванні товарів на єдиному ринку; створення «культури якості», забезпеченню її розвитку і оволодіння нею усіма учасниками єдиного ринку.

На основі вищевикладених принципів і цілей створена Європейська програма якості - EQP (European Quality Programm).

Головна мета програми - об'єднати зусилля усієї економіки ЄС, спрямовані на підвищення конкурентоспроможності в результаті поліпшення якості товарів, послуг і вдосконалення організації виробництва.

Програма складається з п'яти розділів:

- 1) підвищення якості і усвідомлення необхідності цього;
- 2) створення, розвиток і демонстрація способів і методів підвищення якості;
- 3) підвищення ролі «інфраструктур якості»;
- 4) навчання і підвищення кваліфікації;
- 5) структурна координація.

Запитання для самоперевірки

1. Що таке «технічне регулювання»?
2. Вкажіть мету, завдання і принципи розвитку сфери технічного регулювання.
3. Які основні завдання діяльності міжнародних організацій вам відомі?
4. В чому сутність європейської програми якості?
5. Наведіть головні розділи європейської програми якості.
6. Дайте характеристику регіональним і міжнародним організаціям по сертифікації систем якості.

Список літератури:

1. Міжнародне технічне регулювання: навч. посіб./О.М. Сафонова та [ін.]. – Х.: ХДУХТ, 2013. – 372 с.
2. Топольник В.Г. Метрологія, стандартизація, сертифікація і управління якістю [Текст] : навч. посіб. : рекомендовано М-вом освіти і науки

України для студ. вищ. навч. закл. / В. Г. Топольник, В. Д. Кожевнікова ; М-во освіти і науки України, Укр. мор. ін-т . — Севастополь : [УМІ], 2010 . — 179 с.

3. Салухіна Н. Г., Язвінська О. М. Стандартизація та сертифікація товарів і послуг: Підручник. - К.: Центр учбової літератури, 2010. - 336 с.

4. Саранча Г.А. Метрологія, стандартизація, відповідність, акредитація та управління якістю [Текст] : підруч. для студ. вищ. навч. закл. / Г. А. Саранча . — К. : Центр навчальної літератури, 2006 . — 672с.

5. Тарасова В.В., Малиновський А.С., Рибак М.Ф. Метрологія, стандартизація і сертифікація: Підручник/За заг .ред. В.В Тарасової - К.: Центр навчальної літератури, 2006.- 264с.

6. Цюцюра В.Д. Метрологія та основи вимірювань [Текст] : навч. посіб. / В.Д.Цюцюра, С.В.Цюцюра . — К. : Знання-Прес, 2003 . — 180 с.